

Sundbyberg 2019-10-30

Vår referens: Mia Ahlgren
mia.ahlgren@funktionsratt.se

Till statsråd Matilda Ernkrans
u.registrator@regeringskansliet.se

Funktionsrätt och universell utformning i kommande forskningsproposition

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 44 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter. Vi driver medlemmarnas funktionsrätt, det vill säga rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor som andra. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Till grund för såväl vårt som regeringens arbete ligger åtaganden om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Även andra konventioner är av betydelse, liksom Agenda 2030. För att nå dessa mål rörande till exempel utrotad fattigdom, hälsa, utbildning, jämställdhet, sysselsättning, minskad ojämlikhet, inkluderande städer och samhälle, krävs att samhället säkerställer universell utformning som utgår från hela variationen inom den mänskliga mångfalden - det vill säga för oss alla.

Den svenska funktionsrättsrörelsen har sedan över 50 år tillbaka ett stort engagemang inom forskningen genom egna forskningsfonder och -stiftelser, men också genom medverkan i statliga forskningsråd och framför allt vårt påverkansarbete. Projektet från forskningsobjekt till medaktör (2008-2011) verkade för ökad delaktighet och samarbete mellan forskningen och funktionsrättsrörelsen. Vi ser med glädje att senare års forskningsutlysningar lyft in involvering av personer med funktionsnedsättning som krav eller merit för att få medel.

När det gäller forskningen och forskningspolitiken, så behöver den i högre utsträckning än i dag, inkludera och utgå från personer med

olika funktionsförmågor. Våra förslag handlar om forskningens innehåll och forskningens förutsättningar.

Behov av forskning om universell utformning, maktordningar och mänskliga rättigheter i Sverige

Det behövs ett ökat stöd till forskning som syftar till att utvärdera och stärka Sveriges möjligheter att nå de globala målen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Forskning om universell utformning

Funktionsrättskonventionen omfattar ett allmänt åtagande om forskning om universell utformning i enlighet med artikel 4.1 f. Universell utformning syftar till ett samhälle, där allt nytt som skapas för allmänheten ska fungera för alla, oavsett funktionsförmåga, utan särskilda anpassningar eller särlösningar.

Det behövs en långsiktig och samlad strategi för att säkerställa att alla offentliga medel till forskning och utveckling används för inkludering, utifrån universell utformning. En liknande strategisk inriktning har länge funnits kopplat till bland annat EU:s strukturfonder med kriterier för tillgänglighet.

Riksdagen beslutade 2017 om att en inriktning för funktionshinderspolitiken är universell utformning. Det behövs mer kunskap om universell utformning, dess tillämpning och effekter för alla tre dimensionerna av hållbarhet i de myndigheter som arbetar med innovation och forskning.

Enligt forskningspropositionen 2016/17:50 innebär universell utformning "att man utgår från och designar med medvetenhet om den variation som återfinns i befolkningen". Satsningen på forskning om innovation och tillgänglighetsdesign resulterade i att Vinnova fördelar 2017-2020 medel för "tillgänglighetsdesign", för att verksamheter, miljöer och tjänster ska utformas universellt så att de blir tillgängliga och användbara för alla, och "minskar behovet av anpassningar och riktade stödinsatser". I Formas anslag för åren 2017 - 2026 om hållbart samhällsbyggande ingår enligt regeringsbeslut I:12, 2017-05-18 att programmet ska "främja universell utformning". Trots stora utmaningar, i synnerhet kopplat till utveckling och tillämpning av artificiell intelligens, saknas en strategi på området.

Maktordning och aktiv involvering

I ett samhälle där allas erfarenheter tas tillvara krävs kunskap och medvetenhet om funktionsmaksordning, orsaker till ökad utsatthet för våld, trakasserier och strukturell diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Både finansiärer och forskare behöver i högre utsträckning än i dag, aktivt involvera personer med olika funktionsförmågor i forskningsprocessen.

Det behövs en struktur för kontinuerlig dialog mellan forskningsfinansiärer och funktionsrättsrörelsen kring vilka områden som det behövs mer forskning om. I rörelsens arbete med att ta fram en alternativrapport till regeringens rapportering till FN:s övervakningskommitté (funktionsrättskonventionen) har ett antal frågor lyfts. Det handlar bland annat om att forskning om psykisk ohälsa bland barn och unga med funktionsnedsättning och våld mot barn med funktionsnedsättning. Det saknas också forskning om hatbrott mot personer med funktionsnedsättning.

Forskningsfinansiärerna behöver aktivt involvera personer med egen erfarenhet av att möta funktionshinder i sina forskningsutlysningar. Det kan gälla samhällsplanering, ekonomi, pedagogik, teknik, arkitektur, IT, infrastruktur, stadsutveckling, transporter, media, produkt- och tjänstedesign. Genom att aktivt involvera personer med egen erfarenhet av funktionshinder i forskningen kommer frågeställningar med som annars inte varit kända, metoder kan utvecklas och spridningen av forskningsresultatet blir bättre.

Förbättrad statistik och forskningens förutsättningar

Regeringen har gett ett uppdrag till SCB angående statistik om levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning. Men det är inte tillräckligt för att möta konstaterade brister och behov. Möjligheterna till longitudinella studier liksom studier med ett intersektionellt perspektiv behöver förbättras bland annat för att studera hur väl Sverige uppfyller de globala målen och skyldigheter som definieras i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sveriges avsaknad av data och brister i statistik har kritiserats av FN:s övervakningskommitté. Sådan krävs för att analysera effekter av åtgärder och politik.

Vi ser fram emot kontakt för att svara på eventuella frågor.

Med vänlig hälsning

Elisabeth Wallenius, Ordförande